

Türk Dillerinde Türklere Dair Söz Varlığı

Words and Expressions About Turks in Turkish Languages

Öz

Bu çalışmada yedi Türk dilindeki Türklere dair kelime veya ifadeler bir araya getirilmiştir. Yazılı ve açık kaynaklardan taramalar yapılmıştır. Böylece Türk dillerinde bizzat kendi milletleri için ne kadar pozitif, negatif veya tarafsız dil malzemesine sahip olduklarının belirlenmesi hedeflenmiştir. Her bir Türk dili (Türkiye, Kazak, Türkmen, Tatar, Kırgız, Azeri, Özbek) için ayrı birer liste meydana getirilmiştir. Hazırlanan listelerin tek tek yorumları yapılmıştır. Listelerdeki maddelerin anlamları Türkiye Türkçesine aktarılmış ve müspet, menfi ve bî- taraf maddeler işaretlenmiştir. Son olarak yedi dilde belirlenen 286 kelime ve tabir 15 farklı kategoride tasnif edilmiş ve elde edilen veriler iki ayrı grafikte çalışmada gösterilmiştir. Grafiklerin yorumları yapılmış ve hangi Türk dilinde tematik olarak ne kadar kelime bulunduğu ortaya konulmuştur. Çalışma sonucunda Türklere yönelik kelime veya tabirlerin bizzat Türk dillerindeki görünümü ile yabancı dillerdeki vaziyeti mukayese edilebilir hâle gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: İmaj çalışması, Türk dilleri, Türkiye Türkçesi, Kazak Türkçesi, Azeri Türkçesi.

Abstract

In this study, words or expressions related to Turks in seven Turkic languages were brought together. Scans were made from written and open sources. Thus, it was aimed to determine how much positive, negative or neutral language material the Turkic languages have for their own nation. A separate list was made for each Turkic language (Turkey, Kazakh, Turkmen, Tatar, Kyrgyz, Azeri, Uzbek). The prepared lists were interpreted individually. The meanings of the items in the lists were transferred to Turkey Turkish and positive, negative and neutral items were marked. Finally, 287 words and expressions determined in seven languages were classified into 15 different categories and the obtained data were shown in the study with two separate graphs. The graphs were interpreted and it was revealed how many words were found in each Turkic language thematically. As a result of the study, the appearance of words or expressions related to Turks in the Turkish languages themselves and their situation in foreign languages became comparable.

Keywords: Image study, Turkish languages, Turkey Turkish, Kazakh Turkish, Azeri Turkish.

ARAŞTIRMA
MAKALESİ

LINGUISTICS

Doğan Yücel¹
Anar Babzhanova²
Svetlana Shuinshina³

Makaleye Atf Bilgisi

Yücel, D., Babzhanova, A. ve Shuinshina, S. (2025). Türk Dillerinde Türklere Dair Söz Varlığı. *Silkway Social Science Journal (SSS Journal)*, (ISSN: 3062-4207) 1(1), 22-39

Gönderim: 2 Nisan 2025
Kabul: 3 Haziran 2025

DOI:

<https://silkwayjournal.com>

info@silkwayjournal.com

1. GİRİŞ

Günümüzde varlığını devam ettiren veya tarihin tozlu raflarında kaybolan milletler de dahil az veya çok hemen her millet fertleri arasındaki bağları güçlendirmek, devlete sadakati artırmak, sosyal dayanışmayı artırmak gibi niyetlerle türlü ifadeler üretmiştir. Bu dil ürünleri milletlerin fertlerini bir gaye etrafında tutmada önemli bir yer vazife icra etse de aşırıya gidilmesi kendinden olmayan içindeki veya temasta olduğu millet ve topluluklara hasmane tutumlara da sebep olurlar. Bu tür kelime ve ifadeler hemen her zaman *diğer*leriyle kıyası beraberinde getirir. İlim, fen, teknik, cengaverlik, inanç, beden şekilleri gibi binbir türlü alanda başka millet ve topluluklarla mukayese neredeyse kaçınılmaz olur.

Türklerin geçmişten beri geniş bir coğrafyada ve birçok farklı millet ve toplulukla temasta olmuştur. Bu tarihi vaka lisanları Türkçede hem o millet ve topluluklarla hem de o topluluk ve milletlerde olumlu, olumsuz ve tarafsız kelime ve tabirlerin üretilmesine yol açmıştır. Bu minvalde kimi çalışmalar meydana getirilmiştir. Yücel, Macit ve Okuyan kaleme aldıkları makalelerinde İngiliz, Fransız ve Almanlar olmak üzere Batı Avrupa milletlerinde Türklere dair ve

¹ Assist. Prof. Dr., Int. Burch Univ. Faculty of Humanities and Education, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, dogan.yucel@ibu.edu.ba, ORCID: 0000-0001-6240-8886

² Doktora Öğrencisi, Int. Burch Univ. Faculty of Humanities and Education, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, anar.babzhanova@stu.ibu.edu.ba, ORCID: 0000-0002-4698-2869,

³ Doktora Öğrencisi, Int. Burch Univ. Faculty of Humanities and Education, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, svetlana.shuinshina@stu.ibu.edu.ba, ORCID: 0009-0000-2413-5709

Türkiye Türkçesinde bu üç Batı Avrupa milletine matuf kelime ve ifadeleri mukayeseli şekilde ele almışlardır. Makalelerinde “Almancada Türklerle ilgili 87, İngilizcede 18 ve Fransızcada 48 kelime veya ifade” listelemişler, “Türkiye Türkçesinde ise Almanlarla ilgili 15, İngilizlerle ilgili 28 ve Fransızlarla ilgili 46 madde” toplamışlar ve “toplamda anılan Batı Avrupa dillerinde 153 ve Türkiye Türkçesinde onlarla ilgili 89 madde” (2024, s. 159) derlemişlerdir. Ayrıca derlenen dil malzemesini tematik olarak tasnif etmiş ve grafiklendirip yorumlamışlardır. Akbalaban, Yücel, Arslan, Duran ve Tunç Fars, Kürt ve Arap Dillerindeki Türkler ve Türkiye Türkçesinde Arap, Acem ve Kürtler ismini taşıyan makalelerinde “Arapçada 147, Farsçada 213 ve Sorani Kürtçesinde Türklere dair 88 madde” diğer taraftan “Türkiye Türkçesinde ise Araplarla 72, Fars/Acemlerle 33 ve Kürtlerle ilgili 36 madde bulunduğu”nu (2024, s. 310) tespit etmişler, elde edilen kelime ve ifadeleri iki yönden tasnif edip grafiklendirmiş ve grafik yorumlarını yapmışlardır. Bir diğer çalışmada ise “Güney Asya'daki altı millet ve dillerindeki toplam 124 kelime ve ifade -bir araya getirilmiştir. İkinci kısımda ise Türkiye Türkçesinde anılan milletlerle ilgili 123 kelime ve ifade sözlüklerden taranarak toplanmıştır” (Yücel ve Arslan, 2023, s. 257). Bu çalışmada da derlenen kelime ve tabirler tasnif edilmiş, grafiklendirilmiş ve yorumlanmıştır. Son olarak Rusçada Türk kavimlerine ve Türk kavimlerinin dillerinde Ruslara dair kelime veya tabirler mukayeseli şekilde ele alınmıştır (Yücel ve Babzhanova, 2025).

Türk milleti sadece temasta olduğu diğer milletlerle değil üstte değinildiği üzere kendi milletinin şahsına ve fertlerine dair de epey kelime ve ifade üretmiştir. Bu açıdan da Türk dilleri oldukça mebzul örneklerle doludur. Övgüden yergiye birçok kelime ve ifade mevcudiyetini hâlen dilde muhafaza etmektedir. Tarihte bu çalışmada derlenen tabirlerden farklı kayda geçmemiş ne kadar daha vardır bilinmez. Geçmişten günümüze Oğuznamede “Toquz kaftan bir kurk, toquz serlu bir turk” diye geçerken son asır şairlerinden Yurdakul “Türküm, dinim, cinsim uludur.” diye övünür. Ancak bahsedilen kelime ve ifadeler derli toplu bir şekilde bir araya getirilmemiştir. Bu mesele çalışmanın çıkış noktasını teşkil etmektedir. Araştırmada *Acaba Türkdillerinde Türklere dair kelime ve ifadelerin olumlu, olumsuz ve tarafsız olarak yoğunlukları nasıldır, tematik olarak hangi alanlarda yoğunlaşmıştır?* sorusuna cevap aranmıştır.

2. YÖNTEM

Araştırma Türk dilleri olan Türkiye, Kazak, Azeri, Kırgız, Özbek, Tatar ve Türkmen Türkçeleriyle tahdit edilmiştir. Çalışmadaki veri açık ve matbu kaynaklar taranarak elde edilmiştir. Her bir dil için ayrı ayrı derlenen malzeme kaynaklarıyla gösterilmiş, bir liste haline getirilmiş ve listede olumlu (P), olumsuz (N) ve tarafsız (T) şeklinde sıralanmıştır. Ardından 15 maddelik (Sosyal hayat, Günlük Hayat, Türklerin Yaşadığı Coğrafyalar, Anavatanı Türklerin Yaşadığı Yer Olan Bitki ve Hayvanlar, Türk Dili, Müziği, Sanatı ve Edebiyatı, İlmi, İdari, Siyasi ve Hukuki Kelimeler, Ticaret ve Ticari Ürünler, Yemek, Yiyecek ve İçecekler, Türk İnsanı ve milleti, Silahlar ve Askeri Kelimeler, Mekânlar, Giyecekler, Âdet, İnanç ve Gelenekler, Vasıtalar ve Aletler, Meyve ve Sebzeler) tematik bir tasnif yapılmış ve bu tasnif sonucu yapılan iki grafiğin yorumları altlarına yapılmıştır.

3. BULGU ve YORUMLAR

Türkiye, Türkiye Türkçesinin en yoğun, baskın ve kalabalık şekilde kullanıldığı ülke olup aynı zamanda diğer Türk dillerinden farklı olarak bir kavim ismiyle anılmaz. Zamanımızda diğer Türk kavimlerinin dilleri hem Türkçedir hem de o kavmin ismini de taşırlar. Kazaklar Türkçe konuşurlar. Dillerine Kazak Türkçesi dendiği gibi Kazakça denir. Bu durum Azeri, Kırgız, Türkmen gibi diğer Türk dilleri için de geçerlidir. Bu yüzden Türkçe ve Türk denildiğinde Türkiye Türkçesi ve Türkiye'de yaşayan Türkler bu çalışmada evveliyetle kastedilmiştir.

3.1. Türkiye Türkçesinde Türk Kavimlerine Dair Söz Varlığı

Türkiye Türkçesinde Türkler ve diğer Türk milletlerine dair kelime ve ifadeler Okyanus Ansiklopedik Sözlük (OAS), Misalli Büyük Türkçe Sözlük (MBTS) ve Türkçe Sözlük (TDK-TS) taranarak derlenmiş ve bir liste hâlinde altta verilmiştir.

Tablo 1

Türkiye Türkçesinde Türklere Dair Kelime ve İfadeler

Kelime veya İfade	Anlam	Tür
Türktâzî	Çapul, yağma için yapılan ansızın hücum, baskın. OAS, 9/2923; MBTS, s. 1276	N
Türk düşmanı	Türkten korkan ve Türkleri sevmeyen kimse. OAS, 9/2921	N
türkcüş	Yarı pişmiş et. OAS, 9/2921	N
türktâz	1. Koşup seğirterek yağma etme, koşma; 2. Çapul, çapulcu. OAS, 9/2923;	N

	MBTS, s. 1276	
Türkün aklı ya kaçarken ya s..çarken gelir	Anonim	N
Türk gibi kuvvetli	Çok kuvvetli. MBTS, s. 1276	P
Bir Türk dünyaya bedeldir		P
Türk karır, kılıcı karımaz	Türk ihtiyarlığında bile genç gibi kılıç kullanır. OAS, 9/2921	P
Türkün Türkten başka dostu yoktur		P
Türk dostu	Türkleri seven kimse. OAS, 9/2921	P
Türkçesi	Açık söylemek gerekirse, açıkçası. TDK-TS, 2, 2267; OAS, 9/2922; MBTS, s.P 1276	
Türkleşme	Türkleşmek işi veya durumu. TDK-TS, 2, 2267	P
Türkleşmek	Türk olmak, Türk dilini ve Türklüğü benimsenek. TDK-TS, 2, 2267; OAS, 9/2922; MBTS, s. 1276	P
Türkleştirme	Türkleştirmek işi veya durumu. TDK-TS, 2, 2267	P
Türkleştirmek	Türk dilini ve Türklüğü benimsetmek, Türkleşmesini sağlamak. TDK-TS, 2, 2267; OAS, 9/2922; MBTS, s. 1276	P
Nerde saz var, orada Türk; nerde Türk varsa orada saz vardır		P
Türkiyye	Türki kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı manadaki müennes şekli. MBTS, s. 1276	T
Türkiye	Türkiye Cumhuriyeti. OAS, 9/2922	T
Türk	1.Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan halk ve bu halktan olan kimse. T 2. Asya ve Doğu Avrupa'da yaşayan Türklerin çeşitli lehçelerini konuşan soy ve bu soydan olan kimse. TDK-TS, 2, 2266; OAS, 9/2921; MBTS, s. 1276	T
Türk eyeri	Bir çeşit eyer. OAS, 9/2921	T
Türk fındığı	Türk fındığı. OAS, 9/2921	T
Türk gemisi	Türk gemisi. OAS, 9/2921	T
Türk güreşi	Türk güreşi. OAS, 9/2921	T
Türk hamamı	Türk hamamı. OAS, 9/2921	T
Türk ipliği	Türk ipliği. OAS, 9/2921	T
Türk kahvesi	Türk kahvesi. OAS, 9/2921; MBTS, s. 1276	T
Türk lokumu	1.Türk lokumu. 2. Beyaz ve dolgun vücutlu kadınları nitelerken kullanılır, OAS, 9/2921	T
Türk kırmızı yağı	Yoğun sülfat asidinin hintyağına etkisi ile elde edilen bileşik. Bu bileşik kumaş boyacılığında geniş ölçüde kullanılmaktadır. OAS, 9/2921	T

Türk kumrusu	Türk kumrusu. OAS, 9/2921	T
Türk aksağı	Bir musiki makamı. OAS, 9/2921	T
Türk suları	Türk kıyıları. OAS, 9/2921	T
Türk bezemeleri	Türk bezemeleri. OAS, 9/2921	T
Garp Türkleri	Garp Türkleri. OAS, 9/2921	T
Türk biberi	Kırmızı biber. TDK-TS, 2, 2267	T
Türkçe	1.Genel Türk dili. 2. Türkiye Türkçesi. TDK-TS, 2, 2267; OAS, 9/2921; MBTS, s. 1276	T
Doğu Türkçe	Doğu Türkçe. OAS, 9/2921	T
Göktürkçe	Göktürkçe. OAS, 9/2921	T
Eski Türkçe devri	Göktürk-Uygur Türkçesi dediğimiz bu devir, zaman bakımından V. yüzyıldan T IX. yüzyıla kadar devam eder. OAS, 9/2921	
İlk Türkçe devri	Bu devir Türkçesi Milâttan önceki ve sonraki Hun, Hazar Türk lehçelerini içerisine alır. OAS, 9/2921	T
Karluk Türkçesi	Karluk Türkçesi. OAS, 9/2921	T
Modern Türkçe	Bugün bütün Türk halkları ağızında yaşayan Türkçe. OAS, 9/2921	T
Orta Türkçe devri	Müşterek Orta Asya Türkçesinin hüküm sürdüğü bu devir, Karahanlılar, Selçuklular, Moğollar ve Osmanlılar zamanına rastlar. Bu devir X.-XV. yüzyılları içine alır. OAS, 9/2922	T
Türk cevizi	Her bir kol yanındaki kolun üstünden ve diğer kolun altından yukarı alındıktan sonra beher kol yanındaki üçüncü kolun bedenini takiben birer defa yürütülerek yapılan ceviz. OAS, 9/2921	T
Türk dili	Türk dili. OAS, 9/2921	T
Türk mili	Değeri 1,895 metre olan eski bir uzunluk ölçüsü. OAS, 9/2921	T
Türk musikisi	Türk musikisi. OAS, 9/2921	T
Türk mutfağı	Türk mutfağı. OAS, 9/2921	T
Türk nalı	Türk nalı. OAS, 9/2921	T
Türkân	1.Türkler. 2.Kadın adı. OAS, 9/2921 MBTS, s. 1276	T
türkâni	(eskiden) Türk kadınlarının giydikleri bir çeşit ferâce. OAS, 9/2921	T
Türkçeci	1. Okullarda Türkçe dersi veren öğretmen. 2.Türkçecilik ilkesini benimsemiş kimse. TDK-TS, 2, 2267; OAS, 9/2922; MBTS, s. 1276	T
Türkçecilik	Türk dilini yabancı kurallardan ve kelimelerden arıtma akımı. TDK-TS, 2, 2267; OAS, 9/2922; MBTS, s. 1276	T
Türkçeleşme	Türkçeleşmek işi veya durumu, TDK-TS, 2, 2267	T

Türkçeleşmek	Türkçe niteliğini kazanmak. TDK-TS, 2, 2267; MBTS, s. 1276	T
Türkçeleştirme	Türkçeleştirmek işi. TDK-TS, 2, 2267	T
Türkçeleştirmek	1. Türkçeleşmesini sağlamak 2. Yabancı dilden Türkçeye çevirmek. TDK-TS, 2, 2267; OAS, 9/2922; MBTS, s. 1276	T
Türkçü	Türkçülük akımını benimseyen kimse. TDK-TS, 2, 2267; OAS, 9/2922; MBTS, s. 1276	T
Türkçülük	Osmanlı İmparatorluğunun son yıllarında, Osmanlılık ve islamcılık akımları karşısında bütün Türklerin tek vatanda ve tek bayrak altında birleştirilmesini amaçlayan akım. TDK-TS, 2, 2267; OAS, 9/2922; MBTS, s. 1276	T
Türkî	1. Türk ile ilgili. 2. eski dilde Türkçe. TDK-TS, 2, 2267; MBTS, s. 1276	T
Türkistanlı	Türkistan halkından olan. TDK-TS, 2, 2267	T
Türkiyat	Türkoloji. TDK-TS, 2, 2267; OAS, 9/2921 MBTS, s. 1276	T
Türkiye Türkçesi	Türkiye'de, Balkanlarda, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde, Irak ve Suriye'nin bazı bölgelerinde kullanılan Türk dili. TDK-TS, 2, 2267; MBTS, s. 1276	T
Türkkârî	Türk'e benzer, Türk yapısını andıran. TDK-TS, 2, 2267; MBTS, s. 1276	T
Türk kıyması	Yumuşak esnek ve dayanıklı bir tür sünger, ipek süngeri. TDK-TS, 2, 2267	T
Türk kupası	Türk kıyması. TDK-TS, 2, 2267	T
Türklük	1. Türk olma durumu. 2. Türklerin meydana getirdiği topluluk. TDK-TS, 2, 2267; OAS, 9/2922; MBTS, s. 1276	T
Türklük bilgisi	Türk dili, tarihi, edebiyatı ve halk bilimi araştırmalarını konu edinen bilim dalı. Türkoloji, Türkiyat. TDK-TS, 2, 2267	T
Türk meşesi	Ülkemizde yetişen bir meşe türü. TDK-TS, 2, 2267; OAS, 9/2921	T
Türkolog	Türkoloji bilgini. TDK-TS, 2, 2267; OAS, 9/2922; MBTS, s. 1276	T
Türkoloji	Türk dili, tarihi. edebiyatı ve halk bilimi ile uğraşan bilim dalı, Türkiyat, Türklük bilgisi. TDK-TS, 2, 2267; OAS, 9/2923; MBTS, s. 1276	T
Türkuaz	1. Yeşile çalan mavi renkli değerli bir taş, firuze. 2. Bu renkte olan. TDK-TS, 2, 2267; ..3. Bir mobilya.. OAS, 9/2923; MBTS, s. 1276	T
Türkuaz yeşili	Türkuaz. TDK-TS, 2, 2267	T
Türkü	Hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzume. TDK-TS, 2, 2267; OAS, 9/2923	T
Türkler	Ural-Altay (Turan) kavimlerinin Altay grubunda Moğollar ve Mançu-Tunguzlarla birlikte yer alan; beyaz ırktan brakisefal kavim, OAS, 9/2922	T
Yeni Türkçe devri	Osmanlı, Çağatay, Özbek, Azerî edebiyatlarını meydana getiren bu Türkçe, XV . XX. yüzyıllar arasında konuşulan Türkçedir. OAS, 9/2922	T

Türkiye Türkçesinde Türklerle ilgili tabii olarak oldukça fazla kelime, ifade, deyim ve atasözü türetilmiştir. Bu maddelerden beş tanesi negatif, on bir adedi pozitif ve 59 madde ise tarafsızdır. Türklerle ilgili negatif ifadeler

listedeki maddelere bakarak onların çapulculukları, yağmagirlikleri, düştükleri yanlışın sonradan farkına varmaları gibi konularda yoğunlaşmıştır. Pozitif yönleri ise eğlenmeyi bilmeleri, cengaverlikleri, dillerine ve milliyetlerine sahip çıkmaları gibi alanlardadır. Tarafsız kelimeler Türklerin yaşadıkları yerleri ticari ürünler, kimi hayvanlar, Türklerin dili vb. sahalarda yoğunlaşmıştır.

3.2. Kazak Türkçesinde Türklere Dair Kelime ve İfadeler

Kazakçadaki Türklere dair kelime ve ifadeler 2005 basımlı Қазақ халқының мақалдары мен мәтелдері (Kazak Halkının Atasözleri ve Deyimleri) (ҚХММ), 2011 tarihli Қазақ тілінің аймақтық сөздігі (Kazak Dilinin Bölgesel Sözlüğü) ve yine 2011 yılında neşredilen 100 ciltlik *Бабалар сөзі, Қазақ мақал мәтелдері* (Ataların Sözleri, Kazak atasözleri ve deyişleri) adlı sözlüklerden ve diğer açık kaynaklardan derlenerek alttaki liste hazırlanmıştır.

Tablo 2

Kazak Türkçesinde Türklere Dair Kelime ve İfadeler

Тамыры терең түріктер	Kökleri derin olan türkler. (egemen.kz, 2012)	P
Түрік халқы	Türk halkı (kk.m.wikipedia.org, t.y. a).	T
Түрік мәдениеті	Türk medeniyeti (kk.m.wikipedia.org, t.y. b).	T
Түрік музыкасы	Türk müziği (e-history.kz, 2022)	T
Түрік классикалық музыка	Türk klasik müziği (басылымы, 2021)	T
Түрік сериалдары	Türk dizileri (khabar.kz, 2025)	T
Түрік жұлдыздары	Türk yıldızları (taulik, 2023)	T
Түрік дәстүрі	Türk gelenekleri (the-steppe.com, 2020)	T
Түрік асханасы	Türk mutfağı (kk.m.wikipedia.org, t.y. c).	T
Түрік шәйі	Türk çayı (Бақыт, 2020)	T
Түрік наны	Türk ekmeği (Ақпарат, 2023)	T
Түрік тәттілері	Türk tatlıları (turkeyvisagovt.org, 2024)	T
Түрік баклавасы	Türk baklavası (ser-per.kz, 2023)	T
Түрік лукумы	Türk lokumu (satu.kz, t.y. a)	T
Түрік кофесі	Türk kahvesi (ttjk.info, 2020)	T
Түрік дөнері	Türk döneri (massaget.kz, 2022)	T
Түрік сорпалары	Türk çorbaları (Кузнецова, 2027)	T
Түрік палауы	Türk pilavı (kk.inditics.com, t.y.)	T
Түрік балмұздағы	Türk dondurması (dauletten.kz, 2024)	T
Түрік деликатесі	Türk lezzetleri (Жолтепек, 2020)	T
Түрік қол өнері	Türk el sanatları (Ауелбеков, 2022)	T
Түрік кілемі	Türk kilimi (satu.kz, t.y. c)	T
Түрік аспабтары	Türk çalgıları (Нұрасыл, 2020)	T
Түрік фольклоры	Türk folkloru (Таймова ve Берманова, 2022)	T
Түрік атауы	Türk ismi (zharar.com, t.y.)	T
Түрік тарихы	Türk tarihi (stud.kz, t.y. a)	T
Түрік сұлтандары	Türk sultanları (kk.m.wikipedia.org, t.y. d)	T
Түрік тайпалары	Türk kabileleri (kerey.kz. 2015)	T
Түрік армиясы	Türk ordusu (Рысбек, 2024)	T
Түрік қағаны	Türk kağanı (Қадашұлы, 2020)	T
Түрік зиялылары	Türk aydınları. (kaz.inform.kz, 2016)	T
Түрік Республикасы	Türkiye cumhuriyeti. (kk.wikipedia.org, t.y.)	T
Түрік этноним	Türk etnik ismi. (stud.kz, t.y. b)	T
Түрік диаспорасы	Türk diasporası. (kk.m.wikipedia.org, t.y. a).	T
Түрік орталығы	Türk merkezi (kk.wikipedia.org, t.y.).	T
Түрік диалектісі	Türk lehçesi (kk.m.wikipedia.org, t.y. e)	T
Түрік әлемі	Türk dünyası (abaitv.kz, t.y.)	T
Түрік отбасы	Türk ailesi (Ғафизқызы, 2024)	T
Түрік әйелі	Türk kadını (islam.kz, t.y.)	T
Түрік халвасы	Türk helvası (Тавилоглы, t.y.)	T
Түрік этно орталығы	Türk etnik merkezi (Қалмахан, t.y.)	T
Түрік өркениеті	Türk uygarlığı. (Ожайұлы, 2022)	T
түркі тайпалары	Türk kabilesi. (aruna.kz, t.y.)	T

Түрік қағанаты	Türk kağanatı. (itest.kz, t.y.)	T
Көне түрік дәуірі	Eski türk devri. (el.kz, t.y.)	T
Көне түрік скульптурасы	Eski türk heykeli. (kk.m.wikipedia.org, t.y. ç)	T
Түрік өкіметі	Türk memleketi. (Толқын, 2021)	T
Көшпелі түріктер	Göçmen türkler. (stud.kz, t.y. d)	T
Түріктану ғылымы	Türkoloji. (Асылбекқызы, 2022)	T
Түрік тілдес халықтар	Türk dilli halklar. (kk.m.wikipedia.org, t.y. f)	T
Түрікпен тамырлас ел	Türk kökenli bir ülke. (all.kz, 2015).	T
Түрік әдет ғұрыптары	Türk merasimleri. (stud.kz, t.y. c)	T
Түрік ұлты	Türk milleti. (Жарылғасын, 2024)	T
Түрік қоғамы	Türk toplumu. (Әлімова, 2023)	T
Түрік байрағы	Türk bayrağı. (kk.m.wikipedia.org, t.y. c)	T
Түрік аңызы	Türk efsanesi. (aimaq09.kz, 2023)	T
Түрік дәстүрі	Türk desturu. (the-steppe.com, 2020)	T
Түрік әдебиеті	Türk edebiyatı. (e-history.kz, 2022)	T
Түрік қынасы	Türk kınası. (trtavaz.com.tr, 2022)	T
Түрік матасы	Türk kumaşı (satu.kz, t.y. b)	T
Түрік	Türk. (Малмақов, Есенова, Хинаят және & т.б., 2011, 14/800).	T
Түріктер	Türkler. (Қалиев, Түймебаев, Құрманбайұлы ve Исакова 2017)	T
Түрікше	Türkçe. (Қалиев, 728)	T
Түріктену	Türkleşme. (KSE, 6, 384; Қалиев, 728)	T
Түрікшіл	Türkçü. (Қалиев, 728)	T
Түріктену	Türkleşme. (Қалиев, 728)	T
Түрік тілі	Türk Dili. (Абасилов, 2016. 168	T
Түрік, түркі	Türk (Бизақов, 2007, 640)	T
Түрікшілдік	Türklük. (Малмақов, Есенова, Хинаят және & т.б., 2011, 14/800).	T
Түрік дүниесі	Türk Dünyası. (Малмақов, Есенова, Хинаят және & т.б., 2011, 14/800).	T
Түрікшілік жолы	Türk usulü. (Малмақов, Есенова, Хинаят және & т.б., 2011, 14/800).	T
Түрікшілдік идеясы	Türklük İdeolojisi (Малмақов, Есенова, Хинаят және & т.б., 2011, 14/800).	T
Жас түріктер	Genç Türkler.(Тілешов ve Қамзабекұлы, 2014, s. 528)	T

Kazak Türkçesinden derlenen kelime ve ibarelere bakıldığında bir istisna hariç tamamının tarafsız dil ürünleri olduğu görülmektedir. 73 maddenin 72'si bu şekilde işaretlenmiştir. İlginç şekilde pozitif ve negatif maddelere tesadüf edilmemektedir. Bunun sebebi olarak halk dilinden daha derin bir araştırma gerekebileceği veya Kazak halkının -üstteki listeye bakarak- Türklere yönelik negatif veya pozitif ibareler üretecek farklılık görmedikleri sayılabilir.

3.3. Özbek Türkçesinde Türklere Dair Kelime ve İfadeler

Özbek Türkçesindeki araştırmanın konusuna dair kelime ve ifadeler beş ciltlik UTİL (Uzbek Tilining İzehli Lugeti) ve diğer açık kaynaklardan derlenmiş ve altta listelenmiştir.

Tablo 3

Özbek Türkçesinde Türklere Dair Kelime ve İfadeler

Türk hikoyalari	Türk hikayeleri (uz.m.wikipedia.org, t.y. b)	T
Türk musiqi	Türk müziği (uz.m.wikipedia.org, t.y. c)	T
Türk hijob liboslari	Türk başörtüsü elbiseler. (@xijabstile, Telegram)	T
Türk taomlari	Türk yemeği (uz.m.wikipedia.org, t.y. d)	T
Türk qizlari	Türk kızları. (Uzturk Tv, YouTube)	T

Turk qabilalari	Türk boyları. (uz.m.wikipedia.org, t.y. a)	T
Turk qahvasi	Türk kahvesi. (uz.m.wikipedia.org, t.y. e)	T
Turk kinolari	Türk filmleri. (uzbeklar.biz, t.y.)	T
Turk oshxonasi	Türk mutfağı. (uz.m.wikipedia.org, t.y. f)	T
Turk oyoq kiyimlari	Türk ayakkabıları. (olx.uz, t.y.)	T
Turk paxlavasi	Türk baklavası (uz.m.wikipedia.org, t.y. h)	T
Turk lirasi	Türk Lirası (uz.m.wikipedia.org, t.y. i)	T
Turk yozuvchilari	Türk yazarları (uz.m.wikipedia.org, t.y. b)	T
Turk yigitlari	Türk beyleri (aniq.uz, 2025)	T
Turk aktyorlari	Türk aktörleri (daryo.uz, 2023)	T
Turk hoqonligi	Türk Hanlığı. (uz.m.wikipedia.org, t.y. i)	T
Turk gilamlari	Türk hahları. (Miln, 2025)	T
Turk qahvasi	Türk kahvesi. (uz.m.wikipedia.org, t.y. j)	T
Turk urug'lari	Türk boyları. (uz.m.wikipedia.org, t.y. k)	T
Turk so'zi	Türkçe kelime. (uz.m.wikipedia.org, t.y. l)	T
Turkiyalik	Türkiye'den. (uz.m.wikipedia.org, t.y. i)	T
Турк	Türk. UTIL, 195	T
Туркия давлати	Türk devleti. UTIL, 195	T
Турк халқи	Türk halkı. UTIL, 195	T
Турк миллати	Türk milleti. UTIL, 195	T
Турклар	Türkler, Türk dillerinden birini konuşan halkların genel adıdır. UTIL, 195	T
Турк аёли	Türk kadını. UTIL, 195	T
Турк тили	Türk dili. UTIL, 195	T
Туркигуй шойр	Türk şairi. UTIL, 195	T
Туркий	Türkler, Türk etnik kökenini, dilini ve kültürünü ifade eder. UTIL, 196	T
Туркий тиллар	Türk dilleri. UTIL, 196	T
Турки халқлари	Türk halkları. UTIL, 196	T
Туркийлар	Türk halkları cihandaki en eski ve en büyük etnik gruplarından biridir. UTIL, 196	T
Туркийшунослик	Türkoloji -türk dillerinde konuşma, türk halklarının dilleri, etnografyası, tarihi, edebiyatı, folkloru. UTIL, 196	T

Турколог	Türkolog. UTIL, 196	T
Туркология	Türkoloji. UTIL, 196	T
Туркона	Turkana Türk dili ve edebiyatıyla ilgilidir. Turkona ayeti, Turkona ilacı, kadınlar turkona resmi. UTIL, 196	T
Туркум	Bir grup. UTIL, 196	T
Туркумламок	Grup gruba ayrılmak. UTIL, 196	T
Туркча	Türkçe. UTIL, 196	T
Туркчи	Pan-türkçü. UTIL, 196	T
Туркчилик	Pan-türkizm. UTIL, 196	T

Özbek Türkçesinde Türklere dair kelime ve ifadeler tablosundaki maddelerin tamamı tarafsız (T) olarak işaretlenmiştir. Türk insanı, dili, halkı, devleti ve Türklere ait kimi kültürel ve ticari ürünler listede yer bulmaktadır. Toplamda 42 madde derlenmiştir. Bu sonuçlar Kazak Türkçesi ve Kırgız Türkçesiyle de büyük ölçüde benzerlik taşımaktadır. Olumlu ve olumsuz ifadelerin olmaması konusunda Özbeklerin bizzat kendileri (Özbek) hakkındaki ifadelerle de bakmak gereklidir. Türkler daha bir üst kimlik veya uzak bir akraba kavim olarak görülüyor denebilir.

3.4. Tatar Türkçesinde Türklere Dair Kelime ve İfadeler

Tatar Türkçesindeki Türklere dair kelime ve ifadeler TTTC ve TPC'den (Tatarca Rusça Sözlük) derlenmiş ve alttaki cetvel meydana getirilmiştir.

Tablo 4

Tatar Türkçesinde Türklere Dair Kelime ve İfadeler

Төрәкләштерелу	Türkleştirilme (TPC, 957)	P
Төрәкләштеру	Türkleştirme (TPC, 957; TTAC, 261)	P
Төрәкләшу	Türkleşme (TPC, 957; TTAC, 260)	P
Төрәкчәләштеру	Türkçeleştirmek (TPC, 957)	P
Төрәк-татар	Türk Tatar akademik çalışmaları (TTAC, 261)	P
Төрәкчәләп	Türkçeleştirerek (TTAC, 261)	P
Төрәкчәлек тарафтары	Türklük taraftarı (TTAC, 261)	P
Төрәк	Türk (TPC, s. 957)	T
Төрәклер, яшь төрәклер	Türkler, genç türkler (Tpc, 957)	T
Төрәкчә	Türkçe (TPC, 957; TTTC V/701)	T
Төрәкчәлек	Türkçelik (TTAC, 261)	T
Төрәк әдәбияты	Türk edebiyatı (TTAC, 260)	T
Төрәк солтаны	Türk sultanı (TTAC, 260)	T
Төрәк борчагы- ногыт борчагы	Türk nohutu (TTAC, 260)	T
Төрәк борынлы	Türk burnu - kavisli burunlu, ucu aşağı doğru bükük (TTAC, 260)	T
Төрәк диваны	Türk divanı-halıyla kaplı geniş bir kanepa (TTAC, 260)	T
Төрәк мунчасы	Türk hamamı (TTAC, 260)	T
Төрәк канәфере 260 бит	Türk keneviri (TTAC, 260)	T
Төрәк тәмекесе	Türk tütün en iyi tütün çeşitlerinden biridir. (TTAC, 260)	T
Төрәк үләне	Türk otu. Bazı botanik terimlerin kurucu parçası olarak kullanılır. (TTAC, T 260)	T
Төрәк малае	Türk malae -kırmızı, aromalı votka. (TTAC, 260)	T
Төрәклек, төрәк булу.	Türklük, türk olmak (TTAC, 260)	T

Tatar Türkçesinde araştırmanın konusuna dair derlenen dil malzemelerine bakıldığında 22 maddenin varlığı görülmektedir. Bu 22 maddenin üçte ikisi tarafsız ve kalanı ise müspet kelimelerden ibarettir. Tarafsız kelimeler Türklerin dili ve insanıyla ilgiliyken pozitif ifadeler Türkleştirmek ve Türkçeleştirmek üzerinde

yoğunlaşmıştır. 22 maddeyi Türk ve Türkçe özelinde iki ana grupta toplamak mümkündür. Tatar Türkçesinde Türklere dair kelime ve ifadeler daha geniş çalışmalarla artırılması ihtimali bulunmaktadır. Ancak Tatar dilinin önemli lugatlerinde derlenebilen miktar üstteki listedeki minvaldedir. Açık kaynaklar ve halk dilinden derlemeler yapılabilir.

3.5. Türkmen Türkçesinde Türklere Dair Kelime ve İfadeler

Türkmen Türkçesindeki Türklere dair kelime ve ifadeler TPC'den (Turkmence Rusça Sözlük) derlenmiş ve alttaki cetvel meydana getirilmiştir.

Tablo 5

Türkmen Türkçesinde Türklere Dair Kelime ve İfadeler

Түрк диллери	Türk dilleri (TPC, s. 661)	T
түрк аялы	Türk kadını (TPC, s. 661)	T
түрк адам	Saf bir adam (TPC, s. 661)	N
түрк гызы	Türk kızı (TPC, s. 661)	T
Түркана	Saf, güvenli (TPC, s. 661)	N
Түрклүк, бириниң түрклүгинден пейдаланмак	Saflık, güvenli, birinin saflığını faydalanmak (TPC, s. 661)	N

Türkmen Türkçesinde sadece altı madde araştırmanın konusu açısından derlenmiştir. Açık kaynaklardan da taramalarla muhtemeldir ki bu miktar artırılabilir. Türklerin dili ve kadını tarafsız kelimelerken Türk kelimesi safdil adam manasında negatif pozitif karışımı bir mana ifade etmektedir. Saflık, bir yandan emin olmanın adı olurken diğer yandan bu safdillik aynı zamanda birinden faydalanmak anlamına gelmektedir.

3.6. Azeri Türkçesinde Türklere Dair Kelime ve İfadeler

Azeri Türkçesindeki Türklere dair kelime ve ifadeler Azerbaycan Dilinin İzahlı Lugeti (ADİL), Beydili (CB), Azerbaycan Dilinin Fraziologiya Lugeti (ADFL), Azeri dili sözlüğü (AS) ve diğer açık kaynaklardan derlenmiştir. Derlenen maddeler alttaki listede bir araya getirilmiştir.

Tablo 6

Azeri Türkçesinde Türklere Dair Kelime ve İfadeler

Türkesaya(q)	Sadedil, sadeyürekli. ADİL, 4/388	N
Türkesaya(q)lıq	Sadedillik, safdillilik. ADİL, 4/388	N
Türk söydükcə qızar, durduqca bezər.	Türk küfr ettikçe kızar durdukça bıkar. CB, 225	N
Türkün sonrakı ağılı.	Olay bittikten sonra çözüm yolunu götür. CB, 225	N
Türk şərlünün qulıdır.	Türk şerli, yalancı birine kolaylıkla aldanır. AS, 393	N
Kölənin sufisindən, Türkün avamından qorqmaq gərək	AS, 262	N
Toquz qaftan bir kürk, toquz şərlü bir türk	AS, 389	N
Ərəb toyunca yeyir, türk öluncə yeyir	AS, 176	N
Farsın qəzəli, türkün məsəli	AS, 183	N
Türkün sonradan gələn ağılı mənim olaydı	Türk problemin hal yolunu sonradan bulur. Türkün sonraki aklı bende olsaydı. (az.wikiquote.org, t.y.)	N
Türk atının samanı bol gerek	Türkün atının samanının bol olması lazım CB, 225; AS, 393.	P

Türk bilir dağarda nə var.	Türk ne yaptığını bilir. CB, 225; AS, 393	P
Türk gedən yerə bərəkət gedər.	Türk gittiği yere bereket götürür. CB, 225	P
Türkün gəlişi, tatın görüşü.	Türk gelişiyile tanınır, tat fikirleriyle. CB, 225	P
Türkü at yıxar, tatı ət.	Türk döğüşdə düşər, tat yemekle yenilir. CB, 225	P
Türk doşanı araba ilə tutar.	En zor şeyler Türk için kolaydır. AS, 393.	P
Türk ucuz bulduğun murdar sanır.	Türk ucuz şeylere güvenmez. AS, 393	P
Türkün uşta turur dedüğü bir	AS, 393	P
Türkün məsəli	şifahi nitqdə sözün vulqar mənada qavranılmaması üçün həmin sözdən əvvəl işlədilən ifadə. (ADFL, 255).	P
Türkaslan	Türk aslanı, Türk kahramanı (Anonim)	P
Türkalp	Türk yigiti, Türk kahramanı (Anonim)	P
Türkyılmaz	Türk merdi, korkmaz Türk (Anonim)	P
Türk balası qurd olar, basdığı yer yurd olar.	Türk evladı cesur olur, gittiği yerleri abad eder. (Ses gazetesi) Türk atasözü	P
Türk	Türkiye'nin esas ahalisini ve Türk dillerinden birinde danışan halk ve bu halka mensub adam.. ADİL, 4/388	T
Türk demişken	Nasıl denir manasında ara söz kimi işlenir. ADİL, 4/388	T
Türkün sözü	Nece deyerler manasında ara söz kimi işlenir. ADİL, 4/388	T
Türk dilləri	Muhtelif Türk halkları dillerinin dahil olduğu dil grubu. ADİL, 4/388	T
Türkce	Türk dilinde. ADİL, 4/388	T
Türkeçare	Halk tababetinin mualice usullerinden biri, ara hekimliği. ADİL, 4/388	T
Türkeçare etmək	Türkeçare yolu ile mualice etmek. ADİL, 4/388	T
Türkeçareçi	Geçmişte hastayı türkeçare yolu ile mualice eden adam, arahekimi. ADİL, 4/388	T
Türkologiya	Türkoloji. ADİL, 4/388	T
Türkoloji	Türkoloji. ADİL, 4/388	T
Türkoloq	Türkolog. ADİL, 4/388	T
Türkay	Türk erkeği (Anonim)	T
Türkazer	Türk azerbaycanlı (Anonim)	T
Türkel	Türk eli, türk vatani, meskeni (Anonim)	T
Tüker	Türk eri, Türk erkeği, Türk kahramanı (Anonim)	T
Türkeş	Türkün dostu, Türkün yoldaşı (Anonim)	T
Türksoy	Ecdadı Türk olan, Türk asıllı (Anonim)	T
Qardaşım oğlu—Türkel,	Kardeşimin oğlu - Türkel. (Anonim)	T

Azeri Türkçesinde Türklerle ilgili ifadelerin 10 tanesi negatif, 13 adedi pozitif ve 18'i ise tarafsızdır. Menfi ifadelerde Türklerin safdil oldukları, sonradan kendilerine yapılan yanlışın farkına vardıkları, kolaylıkla kandırılabilirdikleri tenkit edilir. Övülen yönleri olarak Türklerin yiğitlikleri, Türklerin çalışkan ve imar edici oldukları, işlerini akıllıca yapmaları gibi hususlardır. Tarafsız kelimeler Türklerin dilleri, vatanlarının adları, asaletleri gibi konularda yoğunlaşmıştır.

3.7. Kırgız Türkçesinde Türklere Dair Kelime ve İfadeler

Konuya dair taramalar Kırgız Türkçesi özelinde Кыргыз тилинин түшүндүрмө сөздүгү КТТС (Kırgız Dilinin İzahlı Sözlüğü) ve diğer açık sözlüklerle kaynaklardan toplanmıştır. Altta derlenen kelime ve diğer dil malzemelerinin listesi bulunmaktadır.

Tablo 7

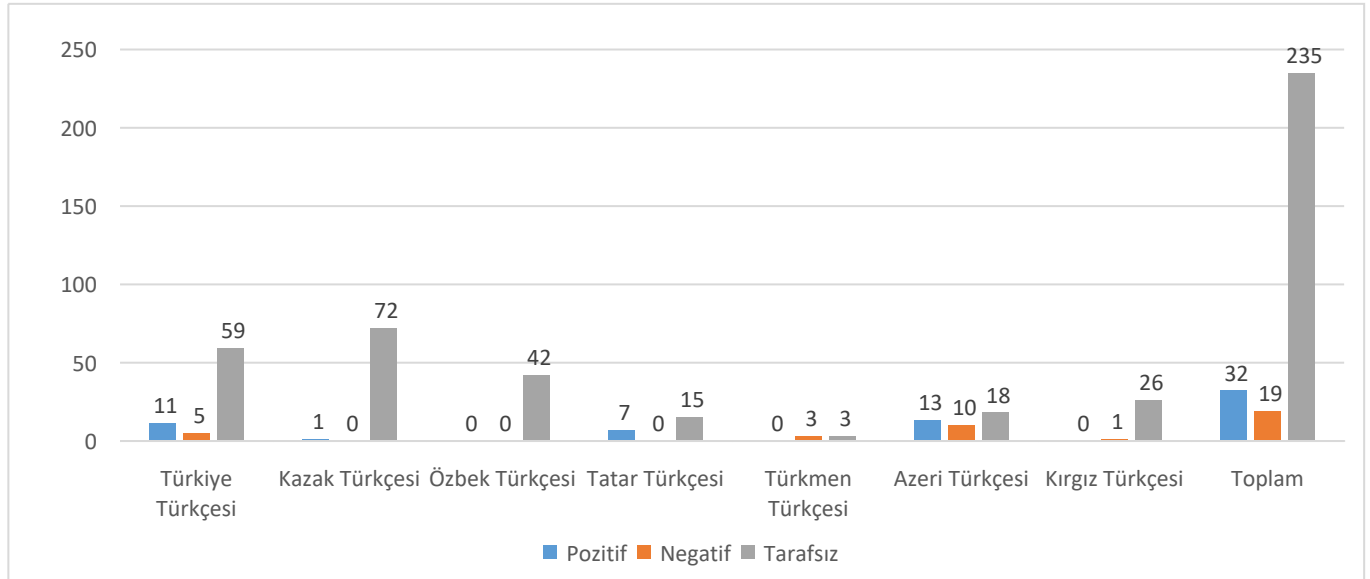
Kırgız Türkçesinde Türklere Dair Kelime ve İfadeler

Түрк	Iri, çok şişman (koyun için) (KTTC II/555)	T
Түрколог	Türkoloji Uzmanı (KTTC II/555)	T
Түркология	Türkoloji (KTTC II/555)	T
Түркөй	Okumamış, cahil (KTTC II/555)	N
Түрктөр	Türk dilli ülkelerin büyük bir grubu (KTTC II/555)	T
Түркү ичик	Kürkün bir türü (KTTC II/555)	T
Түрк тилдери	Türk Dilleri (el-sozduk.kg, t.y, t.y)	T
Түрк диялектикалары	Türk Ağızları (el-sozduk.kg, t.y)	T
Түркия түркчөсү	Türkiye Türkçesi (el-sozduk.kg, t.y)	T
Белгилүү түркологдор	Ünlü Türkologlar (ky.wikipedia.org, t.y. a)	T
Түрк алфавити	Türk Alfabeti (ky.wikipedia.org, t.y. b)	T
Байыркы түрк тилдери	Eski Türk Dilleri (el-sozduk.kg, t.y)	T
Байыркы түрк жазма эстеликтери	Eski Türk Yazılı Eserleri (el-sozduk.kg, t.y)	T
Азыркы түрк элдери	Günümüz Türk Halkları (ky.wikipedia.org, t.y. c)	T
Түрк тилдүү элдер	Türk Dilli Halklar (el-sozduk.kg, t.y)	T
Түркуруулары	Türk Boyları (el-sozduk.kg, t.y)	T
Түркэлдеринин фольклору	Türk Halklarının Folkloru (el-sozduk.kg, t.y)	T
Түркүтүркэл ыры	Türkü, Türk Halk Şarkısı (el-sozduk.kg, t.y)	T
Түркколбасасы.	Türk Sucuğu (el-sozduk.kg, t.y)	T
Түрколог - түркология илимдеринин таануучусу	Türkoloji İlimlerinin Uzmanı, (el-sozduk.kg, t.y)	T
Түркгвоздикасы	Türk Karanfili (el-sozduk.kg, t.y)	T
Түркмончосу	Türk Hamamı (el-sozduk.kg, t.y)	T
Түрк дилары	Türk Dilleri (el-sozduk.kg, t.y)	T
Фарсы-түркпоэзиясы	Fars-Türk Şiiri (el-sozduk.kg, t.y)	T
Түрклексикологиясы,	Türk Leksikolojisi (el-sozduk.kg, t.y)	T
Ошондо баягытүрктукумунан чыккан кыргызэли.	O halde o eski Türk soyundan gelen Kırgız halkı. (el-sozduk.kg, t.y)	T
Булгарда жаткантүркуулу, Сары ногой сарасы.	Bulgar'da yatan Türk oğlu, Sarı Nogay (el-sozduk.kg, t.y)	T

Çalışmada yer alan son Türk dili Kırgız Türkçesinde 27 madde Türklere dair kelime ve ifadeler açısından derlenmiştir. Cahil manasına gelen bir kelime hariç kalan 26 kelime veya ifade tarafsızdır.

Grafik 1

Türk Dillerinde Türklere Dair Pozitif Negatif Tarafsız Kelime ve İfadeler

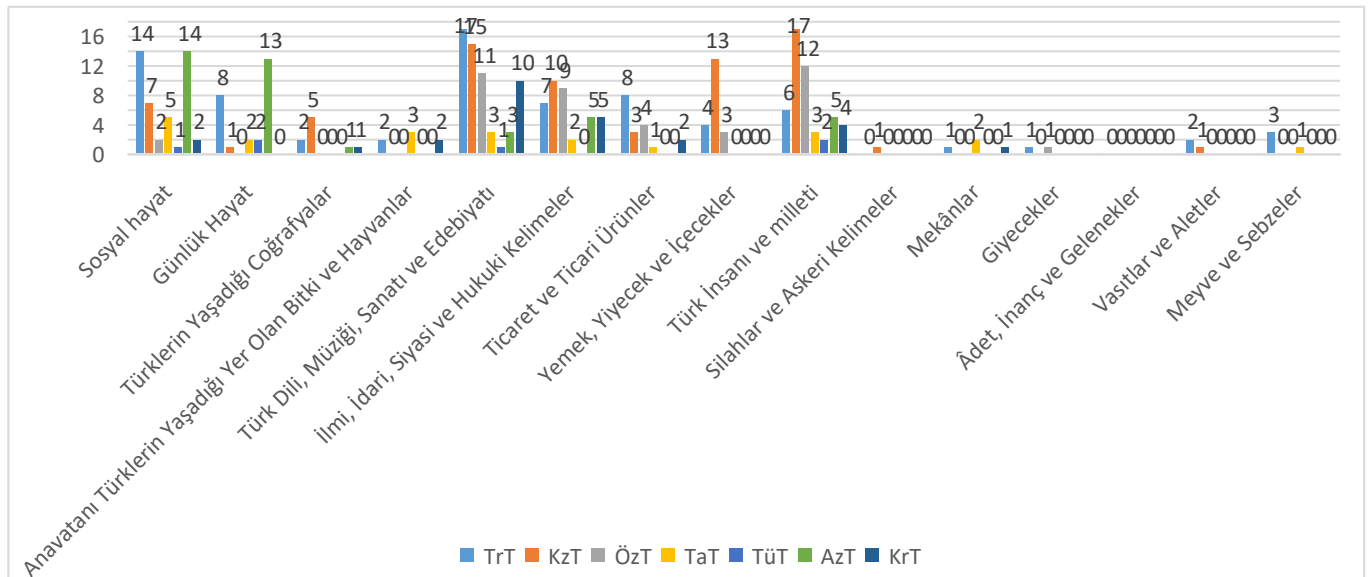

Yedi Türk dilinde Türklere matuf kelime ve ifadeler yekünde 235 tarafsız, 32 pozitif ve 19 negatif olarak sıralanmaktadır. Yüzdelik olarak %82 tarafsız, %11 pozitif ve %7 negatiftir. Bu sonuç Türklerin kendi milletleri hakkındaki tabirlerde çok büyük nispetle tarafsız davrandıkları bununla beraber müspet ve övgü sözlerinin tabii olarak negatif olanlardan fazla olduğu manasına gelmektedir.

En fazla övgü ifadesi Azerbaycan ve Türkiye Türkçelerinde bulunduğu görülmektedir. 31 övgü ifadesinin 24'ü bu iki Türk dilinden derlenmiştir. Buna müvazi şekilde yergi ifadeleri de sırasıyla Azerbaycan ve Türkiye Türkçelerinde mevcuttur. 19 ifadeden 15 tanesi bu iki şivededir. Diğer taraftan Tatar ve Türkmen Türkçelerinde bulunan madde sayıları oldukça sınırlıdır. Sırasıyla on ve altı adet kelime veya grafikte görülmektedir. Daha geniş açık kaynak taraması veya folklor derlemeleriyle bu rakamların artması muhtemeldir. İlginç şekilde Kazak, Kırgız ve Özbek Türkçelerinde hemen tamamen tarafsız maddelerin derleme grafiğinde yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu durumun sebepleri yeni folklorik araştırmalarla ortaya çıkarılabilecektir.

Grafik 2

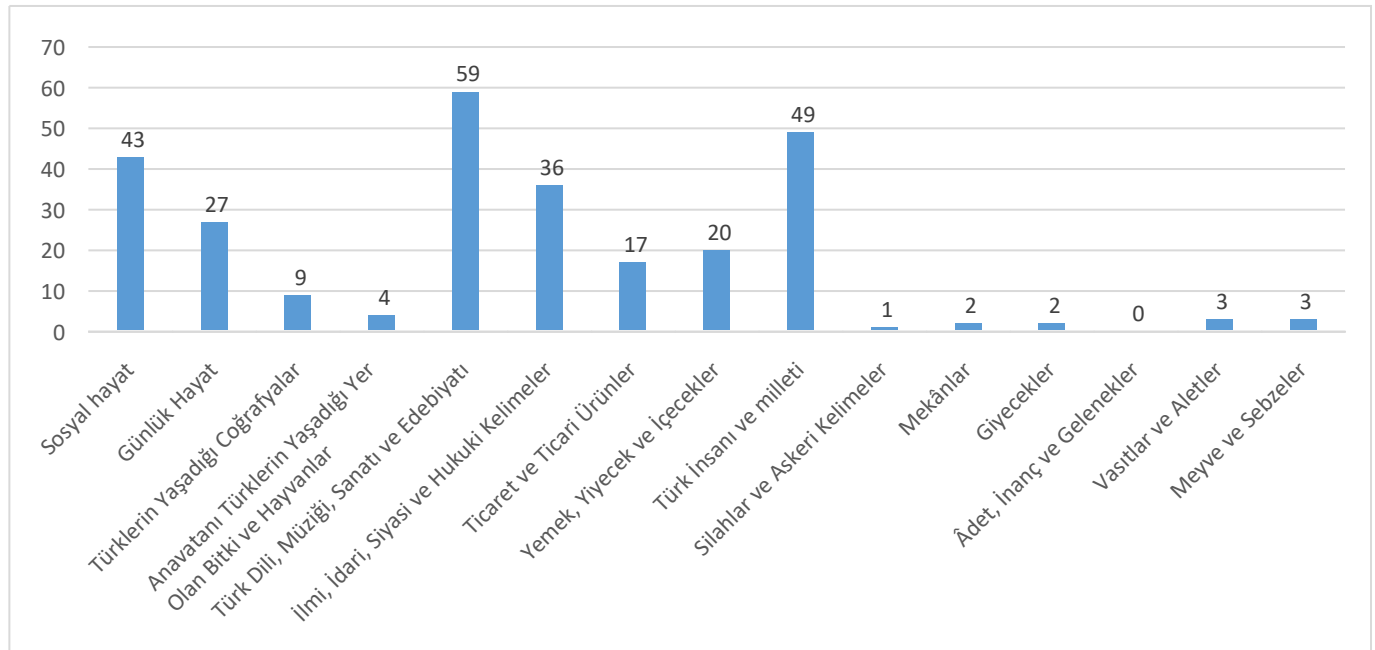
Türklere Dair Kelime ve İfadelerin Türk Dillerindeki Tematik Dağılımı

Araştırmanın konusuna dahil dil malzemesinin Türk dilleri arasındaki dağılımı üstteki grafikte net olarak görülmektedir. Yedi Türk dilindeki 286 madde en fazla Türk insanı, milleti, dili ve edebiyatında yoğunlaşırken ikinci sırada günlük ve sosyal hayat, idari ve siyasi kelimelerle yeme-içme ve bazı ticari ürünler gelmektedir. Tematik dağılımın daha iyi görülebilmesi için tematik dağılımın toplamalarını gösteren ayrı bir grafik hazırlanmıştır.

Grafik 3

Türk Dillerinde Türklere Dair Kelime ve İfadelerin Tematik Dağılımları Toplamı

Toplam 286 maddenin üçte ikisine yakın kısmı Türk insanı, Türk milleti, Türk dili, idari ve siyasi kelimeler, sosyal ve günlük hayattan kelime ve ifadelere dairdir. Mekân, giyecek, meyve ve sebzeler gibi alanlarda çok cüz'i dil ürünü bulunmaktadır. Buna sebep olarak Türk kavimlerinin bizzat kendilerini ifade etmeleri gösterilebilir.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Yapılan dil ürünü derlemeleri sonucunda yedi Türk dilinde bizzat Türklere matuf kelime ve ifadeler nicel veriler şeklinde ortaya konulmuştur. Hangi Türk dilinde araştırma konusuna giren kaç kelime veya ifade olduğu ve hangi sahalarda ne kadar bulunduğu sayısal veriler olarak görülebilir hâle gelmiştir. Diğer taraftan yine bu dil malzemesinin hem toplamda hem de tematik olarak kıyasları mümkün olmuştur. Bir diğer elde sonuç ise Türklere dair derlenen dil malzemesinin konuya dair daha önce yabancı dillerde yapılan çalışmalarla tematik olarak mukayese edilebilecek olmasıdır.

Bazı Türk dillerinde oldukça yoğun kelime veya ifade bulunurken kimi diğer dillerde epey az bulunması ilginçtir. Bu noktanın tam olarak açığa çıkarılabilmesi folklor derlemeleri ve daha geniş çaplı açık kaynak taramalarını ihtiyaç bulunmaktadır. İleride hem yabancı dillerdeki hem de Türk dillerindeki dil malzemesi bir araya getirilerek yeni daha kapsamlı çalışmalar yapılabilme imkânı doğmuştur.

KAYNAKÇA

- abaitv.kz (t.y.). Түркі әлемі. *abaitv.kz*, https://abaitv.kz/kz/projects/tuki_alemi
- Abasilov, A. (2016). Әлеуметтік лингвистика сөздігі (Sosyal Dilbilim Sözlüğü). Алматы.
- Abdullina, R. R., Sayitova, A. M. & Gaffarova F. F. (2015). Татар теленең аңлатмалы сүзлегі. (I том A–B), ТӘНЧИ.
- Abduvaliev, N., Kadirmambetova, A., Semenova, Zh., v.d. (2016). Кыргыз тилинин түшүндүрмө сөздүгү. (2 бөлүк), Салам.
- Abduvaliev, N., Kadirmambetova, A., Semenova, Zh., v.d. (2019). Кыргыз тилинин түшүндүрмө сөздүгү. (1 бөлүк), Полиграфбумресурс.
- aimaq09.kz (2023, September 4). Түркия: Аңызга толы Джейсон мүйісі. *aimaq09.kz*, <https://aimaq09.kz/t-rkiya-a-yz-a-toly-dzhejson-m-jisi/>
- Akbalaban, C., Yücel, D., Arslan, K., Duran, S. & Tunç, K. (2024). Fars, Kürt ve Arap Dillerindeki Türkler ve Türkiye Türkçesinde Arap, Acem ve Kürtler. *IJSSAR International Journal of Social Sciences and Academic Research*, 1(1), 310-374. DOI:10.52096/ijssar.01.01.09
- Akparat, A. (2023, Decembar, 2). Төрт тәулікте пісетін түрік наны. *aikyn.kz*, <https://aikyn.kz/259396/tort-t-ulikte-pisetin-turik-nany/amp>
- Alimova, E. (2023, May 30). Орталық Азия тақырыбы – Ердоғанның бір көзірі". Түркия халқын сайлаудан кейін не күтіп тұр? Сарапшы Игорь Семиволоспен сұхбат. *azattyq.org*,

- <https://www.azattyq.org/amp/erdogan-has-won-turkey-s-presidential-election-what-lies-ahead/32434625.html>
- all.kz (2015, September 9). Мақал-мәтелдер. *all.kz*, <https://bilim-all.kz/quote/5178>
- aniq.uz (2025, Mart 20). Turk yigitlari ruslardan ayollarini tortib olmoqda. *aniq.uz*. <https://aniq.uz/uz/yangiliklar/turk-yigitlari-ruslardan-ayollarini-tortib-olmoqda>
- aruna.kz (t.y.). Ежелгі түркі тайпалары. *aruna.kz*, http://aruna.kz/catalog/products/tanimdik_kitaptar_3-7kaz/ezhelg_t_rk_taypalary/
- Asylbekizi, B. S. (2022, January 29). Түркітану ғылымының қалыптасуы мен дамуы. *bilim-all.kz*, <https://bilim-all.kz/article/17276-Turkitanu-gylymynyn-qalyptasuy-men-damuy>
- Ayelbekov, E. (2022). Қазақ Сәндік Қолөнеріндегі Түркілік Этномәдениет Бейнелері. *Türkologia*, 4(112), 92-109.
- Ayverdi, İ. (2010). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük I-IV*. Kubbealtı Neşriyat.
- az.wikiquote.org (t.y.). Türk atalar sözleri. *az.wikiquote.org*, https://az.wikiquote.org/wiki/T%C3%BCrk_atalar_s%C3%B6zl%C9%99ri
- Baqıt, N. (2020, February 26). Түрік шайының басқадан қандай айырмашылығы бар?. *aikyn.kz*, <https://aikyn.kz/24076/tuerik-shajynyng-basqadan-qandaj-ajymashylyghy-bar/amp>
- Basılımi, A. (2021, April 15). Түрік классикалық музыка. *turkeytribune.com*, <https://www.turkeytribune.com/kk/turkish-classical-music/>
- Beydili, C. (2004). *Atalar sözü*. Önder Neşriyyat.
- Bizakov, S. (2007). *Синонимдер сөздігі*. (Еш Anlamli Kelimeler Sözlüğü). Арыс баспасы.
- daryo.uz (2023, Septembar 21). Chet elda tug'ilgan bo'lsa-da, o'z vatanida mashhur bo'lgan turk aktyorlari (foto). *daryo.uz*. <https://daryo.uz/2023/09/21/chet-elda-tugilgan-bolsa-da-oz-vatanida-mashhur-bolgan-turk-aktyorlari-foto>
- dauletten.kz (2024, February 15). Әлемнің ең үздік 100 тәттісі» тізіміне енген түрік десерттері. *dauletten.kz*, <https://dauletten.kz/articles/alemnin-en-uzdik-100-tattisi-tizimine-engen-turik-desertteri>
- egemen.kz (2012, March 2). Тамыры терең түсіністік. *egemen.kz*, <https://egemen.kz/amp/article/18468-tamyry-terenh-tusinistik>
- e-history.kz (2022, August 22). Түркі халықтарының әдеби жолы. *e-history.kz*, <https://e-history.kz/kz/amp/news/show/33845>
- e-history.kz (2022, Septembar 29). Түркі көркемөнері мен музыкасы. *e-history.kz*, <https://e-history.kz/kz/news/show/338797>
- el.kz (t.y.). Көне түрік дәуірі. *el.kz*, https://el.kz/amp/content-3408_2663/
- Ġafizqızı, A. (2024, August 28). Түрік отбасы автобуспен көшпенділер ойындарын көруге келе жатыр. *qazaqstan.tv*, <https://qazaqstan.tv/news/198433/>
- islam.kz (t.y.). Түрік әйелі «таяммум тақтасын» ойлап тапты. *islam.kz*, <https://islam.kz/kk/news/madeniet/turik-aieli-tayammum-taqtasyn-oilap-tapty-5229/#gsc.tab=0>
- itest.kz (t.y.). Конспект. *itest.kz*, <https://itest.kz/kz/attestation/qazaqstan-tarihy-4148/v-tarau-vi-xiii-hasyrlarda-qurylhan-memleketter-etnikalyq-zhane-sayasi-tarihy-men-madenieti/lecture/alhashqy-orta-hasyrdahy-turki-qahanatynyng-quryluy-men-sayasi-zhahdajy>
- Kaliev, B. (2014). *Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі*. (Kazak Dilinin Açıklamalı Sözlüğü). Алматы.
- Kaliev, B., Tüymebaev, Zh., Qurmanbayulı, Sh. & İsakova, S. (2017). *"Мұқағали тілі" сөздігі*. "Mukagali Dili" Sözlüğü). Almatı.
- kaz.inform.kz (2016, May 19). Түркі әлемінің зиялылары Түркістанда бас қосты (ФОТО). *kaz.inform.kz*, https://kaz.inform.kz/news/turki-aleminin-ziyalylary-turkistanda-bas-kosty-foto_a2905303/
- kerey.kz (2015, May 27). Ежелгіжәне қазіргі түркі тайпалары. *kerey.kz*, <http://kerey.kz/?p=3644>
- khabar.kz (2025, April 10). Түрік сериалы : Қазақстан және әлемнің соңғы жаңалықтары. *khabar.kz*, <https://khabar.kz/kk/tags/tag/%D1%82%D2%AF%D1%80%D1%96%D0%BA%20%D1%81%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D1%8B>
- kk.inditics.com (t.y.). Булгурдан келген түрік палауы. *kk.inditics.com*, <https://kk.inditics.com/булгурдан-келген-түрік-палауы/>
- kk.m.wikipedia.org (t.y. a). Түріктер. *kk.m.wikipedia.org*, <https://kk.m.wikipedia.org/wiki/Түріктер>

- kk.m.wikipedia.org (t.y. c) Түрік байрағы. *kk.m.wikipedia.org*,
https://kk.m.wikipedia.org/wiki/Түркия_туы#:~:text=Түрк%20байрағ%2C%20Түрік%20байрағы%20еспубликасының%20мемлекеттік%20және%20ресми%20туы
- kk.wikipedia.org (t.y. a). Өзербайжан тілі. *kk.wikipedia.org*,
[https://kk.wikipedia.org/wiki/%D3%98%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%B0%D0%B9%D0%B6%D0%B0%D0%BD_%D1%82%D1%96%D0%BB%D1%96#:~:text=%D3%98%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%B0%D0%B9%D0%B6%D0%B0%D0%BD%20%D1%82%D1%96%D0%BB%D1%96%20\(%D3%A9%D0%B7%20%D0%B0%D1%82%D0%B0%D1%83%D1%8B%20%E2%80%94%D0%A2%D2%AF%D1%80%D1%96%D0%BA%20%D1%82%D1%96%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B5%20%D3%A9%D1%82%D0%B5%20%D0%B6%D0%B0%D2%9B%D1%8B%D0%BD%20%D1%82%D1%96%D0%BB](https://kk.wikipedia.org/wiki/%D3%98%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%B0%D0%B9%D0%B6%D0%B0%D0%BD_%D1%82%D1%96%D0%BB%D1%96#:~:text=%D3%98%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%B0%D0%B9%D0%B6%D0%B0%D0%BD%20%D1%82%D1%96%D0%BB%D1%96%20(%D3%A9%D0%B7%20%D0%B0%D1%82%D0%B0%D1%83%D1%8B%20%E2%80%94%D0%A2%D2%AF%D1%80%D1%96%D0%BA%20%D1%82%D1%96%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B5%20%D3%A9%D1%82%D0%B5%20%D0%B6%D0%B0%D2%9B%D1%8B%D0%BD%20%D1%82%D1%96%D0%BB)
- kk.wikipedia.org (t.y. b). Өзербайжандар. *kk.wikipedia.org*,
<https://kk.wikipedia.org/wiki/%D3%98%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%B0%D0%B9%D0%B6%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80>
- kk.wikipedia.org (t.y. c). Өзербайжан асханасы. *kk.wikipedia.org*,
https://kk.wikipedia.org/wiki/%D3%98%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%B0%D0%B9%D0%B6%D0%B0%D0%BD_%D0%B0%D1%81%D1%85%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%8B
- kk.wikipedia.org (t.y. d). Қазақстандағы әзірбайжандар. *kk.wikipedia.org*,
https://kk.wikipedia.org/wiki/%D2%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D2%9B%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D2%93%D1%8B_%D3%99%D0%B7%D1%96%D1%80%D0%B1%D0%B0%D0%B9%D0%B6%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80
- kk.wikipedia.org (t.y.). Түркия. *kk.wikipedia.org*,
<https://kk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D2%AF%D1%80%D0%BA%D0%B8%D1%8F>
- Komisyon (1966). *Татарско-русский словарь 40000 слов*. Bibliotheca Bolgarica.
- Komisyon (1998). TDK Türkçe Sözlük. (Haz. İsmail Parlatır, Nevzat Gözaydın, Hamza Zülfikar, Belgin Tezcan Aksu, Seyfüllah Türkmen, Yaşar Yılmaz), (8. Baskı), Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Komisyon (2006). *Ўзбек тилининг изохли луғати 5 силдли 80000 ортақ сўз ва сөз бірікмасы*. Тошкент.
- Komisyon (2011). *Бабалар сөзі, жүз томдық жинақ, Қазақ мақал мәтелдері*. (68 том), Фолиант баспасы.
- Komisyon (2011). Кыргыз Тилинин Сөздүгү. (II том) Avrasya Press.
- Kuznetsova, A. (2027, March 15). Түрік жасымық сорпасы. *edimdoma.ru*,
<https://www.edimdoma.ru/kz/retsepty/96680-turetskiy-chechevichnyy-sup>
- ky.wikipedia.org (t.y. a). Түрк тилдери. *ky.wikipedia.org*,
https://ky.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D2%AF%D1%80%D0%BA_%D1%82%D0%B8%D0%BB%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B8
- ky.wikipedia.org (t.y. b). Кыргыз тили. *ky.wikipedia.org*,
https://ky.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%8B%D1%80%D0%B3%D1%8B%D0%B7_%D1%82%D0%B8%D0%BB%D0%B8
- ky.wikipedia.org (t.y. c). Түркстан. *ky.wikipedia.org*,
<https://ky.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D2%AF%D1%80%D0%BA%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD>
- Kyýasowa, G., Geldimyradow, A.& Durdyýew, H. (2016). *Türkmen diliniň düşündirişli sözlügi. Iki tomluk*. (I tom). Türkmen döwlet neşirýat gullugu.
- Kyýasowa, G., Geldimyradow, A.& Durdyýew, H. (2016). *Türkmen diliniň düşündirişli sözlügi. Iki tomluk*. (II tom). Türkmen döwlet neşirýat gullugu.
- massaget.kz (2022, July 24). Түріктер дөнер рецептін қазақтар үшін өзгерткен" – дөнершінің әңгімесі. *massaget.kz*, <https://massaget.kz/photoreps/283/>
- Miln, P. (2025, January 22). Turk gilami: nafosat va ekzotizm. *uz.babymagazinclub.com*,
<https://uz.babymagazinclub.com/17329678-turkish-carpet-sophistication-and-exoticism>
- Muslimalar hijob liboslari. @xijabstile (t.y.). Muslimalar hijob liboslari. *Telegram*.
<https://t.me/s/xijabstile?before=32811>

- Nurasil, B. (2020, Mart 30). Түрік тектес Сібір халықтарының музыкалық аспаптары. *dingek.kz*, <https://dingek.kz/ru/madeniet/turik-tektes-sibir-halyqtarynyn-muzykalyq-aspaptyary/>
olx.uz (t.y.). Erkaklar oyoq kiyimi. *olx.uz*, <https://www.olx.uz/oz/moda-i-stil/odezhda/muzhskaya-obuv/q-turkey/>
- Orucov, A., Abdullayev, B. & Rahimzade, N. (2006). *Azerbaycan Dilinin İzahli Lugeti*. (I-II-II-IV), Şarq-Qarb
- Ozhayuli, B. (2022, February 14). Түркі өркениеті. *e-history.kz*, <https://e-history.kz/kz/amp/news/show/33389>
- Qadashuli, E. (2020, November 28). Түрік қағанаты. *ortalyq.kz*, <https://ortalyq.kz/110820200012-3/>
- Qalmazhan, G. (t.y.). Ахысқа түріктерінің Қазақстанға қоныс аударғанына 80 жыл. *qazaqstan.tv*, <https://qazaqstan.tv/news/203279/>
- Qulu, M. & İsmayilov, R. (2018). *Azerbaycan dilinin Frazеologiya lügeti*. (İkinci neşr), Altun kitab
- Rısbek, A. (2024, October 24). Түрік армиясы күрдтердің Ирак пен Сириядағы позицияларына соққы берді. *qazaqstan.tv*, <https://qazaqstan.tv/news/201533/>
- Sabitova, I.I., Gainetdinova, A.F. & Borhanova, Yu. F. (2017). *Tamar теленең аңлатмалы сүзlege*. (III том K), ТӘҺСИ.
- Safina, E.I., Sabitova, I.I. & Galimova, O. N. (2019). *Tamar теленең аңлатмалы сүзlege*. (V том: C–T), ТӘҺСИ.
- satukz (t.y. a). Рахат лукум өндіріс Қазақстан. *satukz*, <https://satukz.kz/p42283768-rahata-lukum-proizvodstvo.html>
- satukz (t.y. b). Түрік маталары. *satukz*, <https://satukz.kz/Turetskie-tkani.html>
- satukz (t.y. c). Түрік кілемі Marmaris кілемі 300x500 см, 1073A Grey/Gray Алматы. *satukz*, <https://satukz.kz/p109313257-turetskij-kover-marmaris.html>
- ser-per.kz (2023, July 16). Баклава: ғасырлар бойы сақталған түрік дәстүрі. *ser-per.kz*, <https://ser-per.kz/zhanalyqtar/aimaqta/baklava-gasyrlar-bojy-saktalghan-trik-dstri.html>
- stud.kz (t.y. a). Туркия. Мемлекеттің тарихы. *stud.kz*, <https://stud.kz/referat/show/20662>
- stud.kz (t.y. b). Түрік» этносы және этнонимі. *stud.kz*, <https://stud.kz/referat/show/57260>
- stud.kz (t.y. c). Түзіктердің әдет-ғұрыптары. *stud.kz*, <https://stud.kz/referat/show/4148>
- stud.kz (t.y. d). Ежелгі түріктер. *stud.kz*, <https://stud.kz/referat/show/5233>
- Taimova, G. J. & Begmanova, B. S. (2022). Түркі фольклорындағы ұлттық құндылықтардың трансформациялануы. *"Keruen" scientific journal*, 1(74), 180-189. <https://doi.org/10.53871/2078-8134.2022.1-14>
- taulik (2023, February 18), Түркияның белгілі жұлдыздары бірігіп, тікелей эфир ұйымдастырды. *taulik*, <https://taulik.kz/9824/t-rkiyany-belgili-zh-ldyzdary-birigip-tikeley-efir-yymdastyrdy/amp>
- Tavilogli, E. (t.y.). Түрік Tahini Helva рецептісі. *kk.hiloved.com*, <https://kk.hiloved.com/%D1%82%D2%AF%D1%80%D1%96%D0%BA-tahini-helva-%D1%80%D0%B5%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%82%D1%96%D1%81%D1%96/>
- the-steppe.com (2020, November 20). Түрік халқының сіз білуіңіз тиіс 5 дәстүрі. *the-steppe.com*, <https://the-steppe.com/razvitie/t-rik-hal-yny-siz-bilui-iz-tiis-5-d-st-ri>
- the-steppe.com (2020, November, 20). Түрік халқының сіз білуіңіз тиіс 5 дәстүрі. *the-steppe.com*, <https://the-steppe.com/razvitie/t-rik-hal-yny-siz-bilui-iz-tiis-5-d-st-ri>
- Tileshov, E. & Qamzabekuli. D.(2014). *Алаш қозғалысы. Энциклопедиялық анықтамалық. Сардар*.
- trtavaz.com.tr (2022, Охак 21). Түркі мәдениетінде қынаның орны. *trtavaz.com.tr*, <https://www.trtavaz.com.tr/haber/kaz/avrasyadan/t-rk-m-deniet-nde-ynany-oruny/61eb1d6801a30a177c65c28d>
- ttjk.info (2020, March 27). Түрік кофесі туралы білесіз бе?. *ttjk.info*, <https://ttjk.info/t-rik-kofesi-turaly-bilesiz-be/>
- Tuğlacı, s. (1985). *Okyanus Ansiklopedik Sözlük 1-10*. (8. Baskı), Cem yayınevi.
- turkeyvisagovt.org (2024, June 16). Атақты түрік тәттілері мен тәттілері. *turkeyvisagovt.org*, <https://www.turkeyvisagovt.org/kk/famous-turkish-sweets-and-treats>
- uz.m.wikipedia.org (t.y. b). Turk hikoyalari. *uz.m.wikipedia.org*, https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Turk_hikoyalari
- uz.m.wikipedia.org (t.y. c). Turk (musiq). *uz.m.wikipedia.org*, [https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Turk_\(musiq\)](https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Turk_(musiq))

- uz.m.wikipedia.org (t.y. d). Mashhur turk taomlari. [uz.m.wikipedia.org, https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Mashhur_turk_taomlari](https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Mashhur_turk_taomlari)
- uz.m.wikipedia.org (t.y. h). Paxlava. [uz.m.wikipedia.org, https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Turk_oshxonasi](https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Turk_oshxonasi)
- uz.m.wikipedia.org (t.y. i). Turkiya. [uz.m.wikipedia.org, https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Turkiya](https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Turkiya)
- uz.m.wikipedia.org (t.y. j). Turk qahvasi. [uz.m.wikipedia.org, https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Turk_qahvasi](https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Turk_qahvasi)
- uz.m.wikipedia.org (t.y. k). O'zbek urug'lari. [uz.m.wikipedia.org, https://uz.m.wikipedia.org/wiki/O'zbek_urug'lari](https://uz.m.wikipedia.org/wiki/O'zbek_urug'lari)
- uz.m.wikipedia.org (t.y. l). Turk so'zi. [uz.m.wikipedia.org, https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Turk_so'zi](https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Turk_so'zi)
- Yaqubqizi, M. (2013). *Atalar sözleri*. Nurlan.
- Yücel, D. & Arslan, K. (2023). Güney Asya dillerinde Türkler ve Türkiye Türkçesinde Güney Asya milletleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(147), 257-279. <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.73410>
- Yücel, D., Babzhanova, A. (2025). Rusçada Türk kavimleri ve Türk dillerinde Ruslar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(75), 199-240. Doi <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.81352>
- Yücel, D., Okuyan, S., Macit, İ. & Arslan, K. (2024). *Batı Avrupa Dillerinde Türkler ve Türkiye Türkçesinde Batı Avrupa Milletleri*. *International Social Sciences Studies Journal*, 10(119), 159-180. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10581202>
- zharar.com (t.y.). Түрік атауы Түрік қағанатының пайда болуы. [zharar.com, https://www.zharar.com/kz/referat/13961-tarih.html](https://www.zharar.com/kz/referat/13961-tarih.html)
- Zharılghasın, A. (2024, Mart 1). Барлығымызға бірдей мүмкіндіктер бергені үшін қазақ халқына алғыс білдіремін – Давлет Алиев. [turkystan.kz, https://turkystan.kz/article/240449-barly-ymyz-a-birdey-m-mkindikter-bergeni-shin-aza-hal-yna-al-ys-bildiremin-davlet-aliev](https://turkystan.kz/article/240449-barly-ymyz-a-birdey-m-mkindikter-bergeni-shin-aza-hal-yna-al-ys-bildiremin-davlet-aliev)
- Zholterek, A. (2020, July 10). Туризм төрі – Түркия. [qazaly.kz, https://qazaly.kz/alem/16428-turizm-tr-trkiya.html](https://qazaly.kz/alem/16428-turizm-tr-trkiya.html)
- Malmakov, M., Esenova, Q., Zhīnayat Zhāne, B. & vd (2011). *Қазақ әдеби тілінің сөздігі*. Он бес томдық. (Kazak Edebi Dilinin Sözlüğü), 14-том).
- Tolkın, S. (2021, November 22). Түркі елдері кеңесінен түркі мемлекеттері ұйымына дейін. [qazradio.fm, https://qazradio.fm/kz/news/22114/](https://qazradio.fm/kz/news/22114/)